

Statusrapport:
RETSSIKKERHED I DANMARK 2019

Retssikkerhed i Danmark 2019

© Justitia og forfatterne, 2020

ISBN: 978-87-970849-6-0

Justitia - Danmarks uafhængige juridiske tænketank

Fruebjergvej 3, 2100 København Ø

www.justitia-int.org

info@justitia-int.org

Justitia er Danmarks eneste juridiske tænketank, der alene har fokus på retssikkerhed og frihedsrettigheder. Justitias formål er gennem analyser af høj faglig kvalitet og fremsættelse af konkrete juridiske løsningsforslag at påvirke den offentlige og politiske dagsorden med henblik på at fremme en politisk kultur, hvor disse værdier nyder den nødvendige respekt.

Justitias publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Rapporten er støttet af:

dreyersfond

Indhold

Indledning og summary	3
Privatlivs- og persondatubeskyttelse	4
Kommunernes overvågning	5
Udbetaling Danmarks overvågning	6
Forbud til dømte seksualforbrydere	6
Regeringsudspil om tryghed og sikkerhed i det offentlige rum	7
Oprettelse af Dataetisk Råd	8
Private virksomheders overvågning af danskere	9
Adgang til privat ejendom uden retskendelse	9
Retten til at få prøvet sin ret	10
Nedsættelse af udvalg om retshjælp	10
Sagsbehandlingstider	11
Teledatasagen	12
DNA-sagen	13
Fratagelse af fremmedkrigeres statsborgerskab	14
Status for ungdomskriminalitetsnævnet	15
Retten til personlig frihed og bevægelsesfrihed	15
Frihedsberøvelse efter politiloven	15
Zoneforbud	16
Ytrings- og informationsfrihed	17
Ytringsfrihed under V- og VLAK-regeringerne	17
Rasmus Paludan – misbrug af ytringsfriheden?	18
Misinformation	18
Offentlighed i forvaltningen	19
Offentligt ansattes ytringsfrihed	20
Hadprædikanter	20
Rigspolitiets oversigt over hadforbrydelser	21
Sociale mediers ansvar for ulovligt indhold	22
Forenings- og forsamlingsfrihed	23
Status på Loyal to Familia-forbudssagen	23
Retten til familieliv	23
Forældre dømt for grovere kriminalitet	23
Tvangsfjernelse og anbringelse uden for hjemmet	24

Religionsfrihed	25
Status på tildækningsforbuddet	25
Retssikkerhed på skatteområdet	26
Undersøgelseskommissionen om SKAT – udbyttesagen	26
Retssikkerhedspakke IV	27
Lovforslag om ændring af skatteindberetningsloven, skattekontrolloven, kildeskatteloven, ligningsloven og pensionsbeskatningsloven	27
Retssikkerhed på socialområdet	28
Svømmepigesagen og godtgørelsesordning	28
Retssikkerhed på erhvervsområdet	29
Danske virksomheder fravælger i højere grad at føre retssager	29
Hvidvask Task Force	30
Finanstilsynets adgang til at udstede administrative bødeforlæg	31
Konklusion	32

Indledning og summary

Denne statusoversigt indeholder en kort gennemgang af udviklingen i beskyttelsen af udvalgte grundlæggende retssikkerhedsgarantier og frihedsrettigheder i Danmark i kalenderåret 2019. Statusoversigten behandler de emner, som Justitia på nuværende tidspunkt primært beskæftiger sig med og fokuserer særligt på: Privatlivs- og persondatabeskyttelse, retten til at få prøvet sin ret, retten til personlig frihed og bevægelsesfrihed, ytrings- og informationsfrihed, forenings- og forsamlingsfriheden, retten til familieliv, religionsfrihed og retssikkerheden på skatte-, social- og erhvervsområdet.

Statusoversigten vedrører således alene udvalgte retsområder og skal ikke opfattes som udtryk for en udtømmende eller fuldstændig dækkende gennemgang af alle de tiltag, der har haft indvirkning på retssikkerheden og frihedsrettighederne i indeværende år. Eksempelvis har Justitia i det væsentligste ikke dækket udlændinge-, asyl- og integrationsret, og disse områders betydning for retssikkerhed og grundlæggende frihedsrettigheder er således kun overfladisk berørt i denne rapport. Desuden indeholder statusoversigten ikke egentlige juridiske analyser af de enkelte områder eller de medtagne eksempler. For mere detaljerede analyser vedrørende visse af de behandlede emner henvises til Justitias oversigt over analyser på Justitias hjemmeside.¹ Denne statusoversigt bygger bl.a. på en gennemgang af lovforslag og andre fremsatte initiativer samt domme og andre organisationers udtalelser og analyser i løbet af året.

Grundlæggende ligger Danmark højt i international sammenhæng, når det handler om beskyttelsen af grundlæggende frihedsrettigheder. Således blev Danmark i år placeret som nr. 10 på den årlige opgørelse fra Freedom House over lande med den bedste beskyttelse af borgerrettigheder.² Her scorede Danmark ligesom sidste år 97/100 point. De eneste kritikpunkter går på landets udlændingepolitik, hvilket adskiller os fra Sverige, Norge og Finland, der alle scorer 100/100. I den seneste rapport om retssikkerhed i verden fra World Justice Project,³ er Danmark rangeret som nr. 1, bl.a. på grund af den lave grad af korruption.

Alligevel videreføres tidligere års tendenser til i stigende omfang at indskrænke borgernes retssikkerhed og frihed. Justitia har i årets løb peget på en meget høj grad af overvågning af borgerne i kommunerne og hos Udbetaling Danmark. Hertil har den nye regering med trygheds- og sikkerhedspakken lagt op til en markant udvidelse af adgangen for både private virksomheder og offentlige myndigheder til at anvende tv-overvågning. Der er ligeledes i løbet af året vedtaget flere lovforslag, der udgør et indgreb i borgernes frihedsrettigheder, heriblandt adgangen til administrativ fratagelse af fremmedkrigeres statsborgerskab uden forudgående domstolsprøvelse, den udvidede adgang til at ransage den dømte seksualforbryderes bolig uden retskendelse samt en udvidelse af

---

¹ Justitias analyser <http://justitia-int.org/category/analyser/>

² https://freedomhouse.org/report/countries-world-freedom-2019?order=field_fiw_aggregate_score&sort=desc

³ https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2019-Single%20Page%20View-Reduced_0.pdf

offentlige myndigheders adgang til privat ejendom uden retskendelse. Herudover var sager som teledatasagen og DNA-sagen medvirkende til at svække tilliden til retssystemet og retssikkerheden.

I retning af mere retssikkerhed og beskyttelse af borgernes rettigheder trækker oprettelsen af Dataetisk råd, den tidligere justitsministers nedsættelse af et lovforberedende udvalg på retshjælpsområdet samt det fokus, der i løbet af året har været på nedbringelse af sagsbehandlingstider i bl.a. straffesager, almindelige civile sager, arbejdsskadesager og sager i Erstatningsnævnet.

Privatlivs- og persondataskyttelse

Privatlivets fred er beskyttet både i grundlovens § 72 (boligens ukrænkelighed og indgreb i meddelelseshemmeligheden), Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 8 (ret til respekt for privatliv og familieliv, hjem og korrespondance) og Den Europæiske Unions (EU's) Charter om grundlæggende rettigheder artikel 7 og artikel 8 (om privatlivsbeskyttelse svarende til EMRK artikel 8 henholdsvis en særlig beskyttelse af personoplysninger). Digitalisering har øget mulighederne for overvågning, hvorfor regler om persondataskyttelse nu er af afgørende betydning for at kunne sikre beskyttelsen af borgernes privatliv. Databeskyttelsesforordningen og den nationale databeskyttelseslov, der har fundet anvendelse siden den 25. maj 2018, har medført at mange virksomheder har måtte omlægge og revurdere deres behandlings- og opbevaringsmetoder af persondataoplysninger.

Kommunernes overvågning

Der blev i starten af 2019 sat fokus på det øgede kontrolniveau i den offentlige forvaltning. I Justitias rapport "Kommuners kontrol med modtagere af sociale ydelser"⁴ blev det bl.a. påpeget, at retsgrundlaget for kommunernes kontrolarbejde i sociale sager i meget vidt omfang er præget af regelkompleksitet. Kontrolmedarbejderne skal navigere i et meget stort antal love, administrative forskrifter og forvaltningsretlige principper mv., som i vidt omfang er præget af uklarhed og begreber, der skal udfyldes konkret i praksis. Samtidig skal kontrolmedarbejderne løbende følge med i principielle afgørelser fra Ankestyrelsen og domstolene samt udtalelser fra Folketingets Ombudsmand. Regelkompleksiteten skaber uklare grænser, som øger muligheden for grænsesøgende og regeloverskridende adfærd i kontrolarbejdet. Samtidig er det meget vanskeligt for borgerne at få klarlagt deres rettigheder og pligter i kontrolfasen.

Justitia anbefalede, at der blev udarbejdet en generel vejledning for myndighedernes kontrolindsats, som kan anvendes på tværs af de enkelte ydelsesområder, og hvor også eventuelle særregler for nogle områder indskrives. Det nærmere indhold af en sådan vejledning er skitseret i rapportens konklusion. Endvidere anbefalede Justitia, at der blev udarbejdet en særlig pjece eller lignende til borgerne om deres oplysningspligt, og hvornår reglerne om selvinkriminering ophæver denne oplysningspligt.

Rapporten affødte en del opmærksomhed og gav anledning til udtalelser fra bl.a. næstformanden i HK Kommunal,⁵ politikere fra Enhedslisten⁶ og konkrete kommuner.⁷

---

⁴ Justitia rapport: "Kommuners kontrol med modtagere af sociale ydelser": <http://justitia-int.org/analyse-kommunernes-kontrol-med-modtagere-af-sociale-ydelser/>

⁵ <https://politiken.dk/indland/art6999921/Vaersgo-her-er-51-udprintede-sider-af-din-facebookprofil-to-ar-tilbage-i-tiden>

⁶ [https://stiften.dk/artikel/juridisk-taenketank-kommuner-truer-ydelsesmodtageres-retssikkerhed-2019-2-13\(7\)](https://stiften.dk/artikel/juridisk-taenketank-kommuner-truer-ydelsesmodtageres-retssikkerhed-2019-2-13(7))

⁷ Justitia "TV2-ØST: Fokus på kommunernes kontrol af modtagere af sociale ydelser": justitia-int.org/tv2-oest-fokus-paa-kommunernes-kontrol-af-modtagere-af-sociale-ydelser/

Udbetaling Danmarks overvågning

I juli udkom Justitia med en rapport om Udbetaling Danmarks systematiske og omfattende digitale kontrol med borgerne, der blev anset for at være på kant med retten til privatliv.

Udbetaling Danmark står for administrationen af offentlige ydelser som førtidspension, boligstøtte, barseldagpenge og familieydelse til ca. 2,4 millioner danskere for et beløb, der i 2018 udgjorde mere end 200 milliarder kroner.⁸ Målsætningen med oprettelsen af Udbetaling Danmark i 2012 var at sikre større effektivitet og bedre kontrol med udbetalingen af de offentlige ydelser. Siden sin oprettelse i 2012 har Udbetaling Danmark løbende fået udvidet sin adgang til at indhente og behandle oplysninger om borgerne uden deres samtykke eller nogen konkret anledning. Det gælder ikke kun i forhold til borgere, der ansøger om eller allerede modtager ydelser, men også deres samlever, ægtefæller og andre husstandsmedlemmer samt deres formodede samlever og husstandsmedlemmer. Samtidig har nye oplysninger vist, at Udbetaling Danmark i praksis behandler oplysninger om stort set hele Danmarks befolkning. En stor del af databehandlingen omfatter løbende elektroniske datasamkøringer af omfattende mængder oplysninger om en meget stor del af befolkningen fra forskellige offentlige og private registre, hvorved der dannes nye oplysninger om borgerne, som er af privat karakter, ligesom resultatet af samkøringerne kan give anledning til mistanke om strafbare forhold i form af socialt bedrageri.

I en velfærdsstat som den danske, hvor en stor del af befolkningen modtager forskellige former for sociale ydelser, er det selvfølgelig nødvendigt med en vis form for kontrol for at forhindre fejludbetalinger og snyd. Kontrollen har derfor et helt legitimt formål. Der kan imidlertid sættes alvorlige spørgsmål ved proportionaliteten i så omfattende overvågning af hovedparten af Danmarks borgere, som i 2017 alene førte til 705 sager om standsning, ændring eller tilbagebetaling af ydelser, mens sagsantallet i 2018 havde sneget sig op på 1.094 sager. Justitia konkluderede på denne baggrund, at der var meget, som talte for at anse overvågningen for at være i strid med borgernes ret til privatliv og beskyttelse af personoplysninger.

Samtidig fandt Justitia, at hensynet til borgernes retssikkerhed talte for en ændring af fokus i kontrolindsatsen fra at være bagudrettet med fokus på fejl og snyd til at have fokus på ydelsens berettigelse på ansøgningstidspunktet og ved efterfølgende ændringer af ydelsesmodtagerens forhold.

Forbud til dømte seksualforbrydere

---

⁸ Tallene er oplyst på ATPs hjemmeside under "Nøgletal": www.atp.dk/atp-som-administrator/udbetaling-danmark

I februar 2019 fremsatte den daværende justitsminister, Søren Pape Poulsen, et lovforslag om forbud til dømte seksualforbrydere, som skulle mindske risikoen for ny lignende kriminalitet.⁹ I den forbindelse afgav Justitia høringsvar.¹⁰

Det fremsatte lovforslag skulle bl.a. udvide adgangen til at pålægge seksualforbrydere opholdsforbud således, at forbuddet som udgangspunkt skulle være tidsubegrænset. Justitia anbefalede, at man som udgangspunkt lod et opholdsforbud være tidsbegrænset og kun gjorde dem tidsbegrænset i særligt grove sager. Endvidere opfordrede Justitia til, at man indførte en adgang for den dømte til at få prøvet forbuddets opretholdelse efter en periode på mindre end 5 år.

Forslaget indeholdt desuden mulighed for politiet til at føre tilsyn med den dømtes bolig, breve og andre papirer uden en retskendelse. Tilsynet skulle kunne foretages jævnlige, uanmeldt og på vilkårlige tidspunkter. Det var Justitias vurdering, at der ville kunne forekomme sager, hvor en så bred adgang til at gøre indgreb i dømtes privatliv var uproportionelt. Desuden fremstod hjemlen til tilsynet ikke tilstrækkeligt klart, og der var derfor en fare for, at bemyndigelsen kunne misbruges.

Lovforslaget blev ikke vedtaget, før der blev udskrevet valg, men blev med enkelte justeringer genfremsat af den nye justitsminister, Nick Hækkerup i oktober 2019, hvorfor Justitias høringsvar overgik til behandlingen af dette lovforslag.¹¹ Lovforslaget blev vedtaget den 12. december 2019 og trådte i kraft 1. januar 2020.¹² Lovforslaget blev vedtaget som fremsat med undtagelse af en ændring af ikrafttrædelsesbestemmelsen efter forslag fra justitsministeren.

Regeringsudspil om tryghed og sikkerhed i det offentlige rum

Den 10. oktober 2019 offentliggjorde regeringen deres nye udspil til at skabe mere tryghed og sikkerhed i Danmark. Regeringen offentliggjorde i december 2019 tre udkast til lovforslag, der udmøntede udspillet.¹³ Justitia afgav den 8. januar 2020 et samlet høringsvar til udkastet til lovforslaget om ændring af lov om tv-overvågning samt lovforslaget om ændring af retsplejeloven vedrørende politiets overtagelse af tv-overvågning.¹⁴ Lovforslagene indeholdt blandt andet en udvidet adgang for både private virksomheder og offentlige myndigheder til at anvende tv-overvågning samt en mulighed for, at politiet kan overtage tv-overvågning i realtid i ekstraordinære situationer med henblik på at forebygge eller efterforske kriminalitet.

Samlet set var der tale om en markant udvidelse af den offentlige og private tv-overvågning på offentligt tilgængelige steder, hvilket skal ses i sammenhæng med, at der i forvejen befinder sig

⁹ <https://www.ft.dk/samling/20181/lovforslag/l173/index.htm>

¹⁰ Justitia høringsvar "Bemærkninger til udkast til forslag til lov om ændring af straffeloven (forbud til dømte seksualforbrydere)": http://justitia-int.org/wp-content/uploads/2019/02/Høringsvar_Forbud-til-seksualforbrydere.pdf

¹¹ <https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/L9/fremsaettelsestale.htm>

¹² https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/l9/som_vedtaget.htm

¹³ <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/63568>, <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/63569> og <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/63570>

¹⁴ <http://justitia-int.org/wp-content/uploads/2020/01/H%C3%B8ringssvar-Trygheds-og-sikkerhedspakken.pdf>

rigtig mange overvågningskameraer i Danmark. I 2016 vurderede Sikkerhedsbranchen, at der var opsat ca. 1,5 mio. kameraer.¹⁵

Regeringens ønske om at forebygge og opklare kriminalitet hurtigt og effektivt må anses for et helt legitimt formål. Det følger dog af blandt andet Databeskyttelsesforordningen (GDPR) artikel 5 og forvaltningsretlige principper, at udvidelsen af adgangen til overvågning skal være proportional i forhold til formålet.

Det overordnede formål med den udvidede adgang til overvågning er bekæmpelse af grov kriminalitet, herunder bandekriminalitet og bombesprængninger. Det fremgår dog af en ny stor metaundersøgelse, at tv-overvågning ikke har en målbar effekt på vold og uorden, og at effekten af overvågning i det hele er begrænset i bycentre.¹⁶ Det følger desuden af sagens natur, at tv-overvågning fortrinsvis vil blive anvendt til efterforskning af strafbare forhold, som bliver anmeldt eller på anden måde kommer til politiets kendskab. Det vil nemlig være overordentligt ressourcekrævende og i praksis urealistisk, at politiet løbende gennemser samtlige optagelser. Hertil kommer, at gerningsmænd ved planlagt alvorlig kriminalitet ofte maskerer sig, hvilket formindsker brugbarheden af tv-overvågning.

Der kan derfor stilles spørgsmålstejn ved, om den markante udvidelse af adgangen til tv-overvågning er et effektivt og egnet redskab til at opnå det ønskede formål, og om indgrebet i borgernes frihedsrettigheder står i rimeligt forhold til det, der opnås. Under alle omstændigheder bør indførelsen af øget overvågning i den udstrækning, som regeringen foreslår, ledsages af styrkede retsgarantier for borgerne. Justitia har i høringssvaret fremsat en række anbefalinger hertil, heriblandt indførelsen af en reel og smidig adgang for borgerne til at klage over uberettiget overvågning samt regler om og ekstern kontrol af politiets anvendelse af tv-overvågningsmateriale. Lovforslagene blev fremsat af justitsministeren den 5. februar 2020 i det væsentlige uden ændringer til de to udkast til lovforslag, som Justitia afgav høringssvar til.¹⁷

Oprettelse af Dataetisk Råd

Efter anbefalinger fra en ekspertgruppe om dataetik nedsatte VLAK-regeringen i maj 2019 Dataetisk Råd.¹⁸ Dataetisk Råd er et uafhængigt råd, der har til opgave at rådgive regeringen, Folketinget og offentlige myndigheder om de dilemmaer, som er forbundet med brugen af data og nye teknologier.

---

¹⁵ <https://www.securityworldmarket.com/dk/Nyheder/Erhvervsnyheder/15-millioner-tv-overvagningskameraer-i-danmark#.XaXIK25uK72>

¹⁶ Piza, Eric L. m.fl.: CCTV surveillance for crime prevention: A 40-year systematic review with meta-analysis, *Criminology & Public Policy*, Volume 18, Issue 1, 2019: <https://www.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1745-9133.12419>

¹⁷ https://www.ft.dk/ripdf/samling/20191/lovforslag/1102/20191_1102_som_fremsat.pdf og https://www.ft.dk/ripdf/samling/20191/lovforslag/1103/20191_1103_som_fremsat.pdf

¹⁸ <https://www.version2.dk/artikel/regeringen-udpeger-dataetisk-raad-1087833>

Rådet skal have et internationalt udsyn og komme med anbefalinger, redegørelser og facilitere debatskabende aktiviteter om de dilemmaer, som den teknologiske udvikling medfører.

Rådets medlemmer er bredt sammensat med repræsentanter fra både den offentlige og private sektor. Regeringen har udpeget formanden, Johan Busse, der bl.a. er mangeårige borgerrådgiver i Københavns Kommune, og ni øvrige medlemmer af rådet. De resterende tre medlemmer af rådet er udpeget af Folketingets Retsudvalg. Vicedirektør i Justitia, Birgitte Arent Eiriksson er den ene.

I forbindelse med rådets nedsættelse er der oprettet et tværministerielt sekretariat med repræsentanter fra Digitaliseringsstyrelsen, Erhvervsstyrelsen og Justitsministeriet, som skal betjene rådet og dets medlemmer.

Private virksomheders overvågning af danskere

I 2019 kom det frem, at techvirksomhederne Google og Apple har haft personale ansat til at aflytte og transskribere optagelser af blandt andre danskeres private samtaler. Det er sket ved, stemmeassistenter som f.eks. Siri, har optaget samtaler i private hjem, der ikke har været henvendt til den digitale stemmeassistent.¹⁹ Det er særdeles problematisk, hvis techgiganterne uden samtykke har aflyttet borgeres dybt private samtaler, og udviklingen skaber helt nye udfordringer, der kalder på politisk handling på teknologiområdet.

I januar 2019 nedsatte Djøf TechDK Kommissionen med den begrundelse, at der manglede en demokratisk debat om, hvilken rolle teknologien skal spille i fremtidens samfund, og hvordan vi kobler vores grundlæggende samfundsværdier med techverdens fremskridt og muligheder.²⁰ Direktør i Justitia, Jacob Mchangama, er en af kommissionens 17 medlemmer.

Kommissionen har i forbindelse med afsløringen af aflytningerne fra Google og Apple påpeget behovet for, at man sikrer sig lovgivningsmæssigt mod det, der foregår og konkret foreslået, at man som bruger jævnligt modtager en slags kontooversigt fra virksomheder, der bruger ens data.²¹

Adgang til privat ejendom uden retskendelse

Igennem de sidste mange år har offentlige myndigheders adgang til privat ejendom uden retskendelse været stigende.

Ifølge Justitsministeriets årlige tvangsindgrebsanalyse fra 2019, blev der i 2018 vedtaget 23 bestemmelser vedrørende myndighedernes adgang til at gennemføre tvangsindgreb uden

¹⁹ <https://politiken.dk/viden/Tech/art7334954/Techgiganter-har-h%C3%B8rt-og-nedskrevet-indhold-fra-danskeres-telefoner-og-smarth%C3%B8jtalere>

²⁰ <https://www.djoef.dk/presse/pressemeddelelser/2019/dj-oe-fs-techdk-kommission-techgiganter-skal-betale-for-brugen-af-borgernes-data.aspx>

²¹ <https://borsen.dk/nyheder/politik/artikel/1/386285/djoef-om-techaflytning-det-kalder-paa-politisk-indgriben.html>

retskendelse.²² Ud af disse gav 4 af bestemmelserne myndighederne en egentlig ny adgang til at gennemføre tvangsindgreb, 16 af bestemmelserne havde til formål at udvide anvendelsesområdet for allerede gældende bestemmelser om adgang til tvangsindgreb, mens de resterende 3 i det væsentlige havde karakter af en videreførelse af en tidligere bestemmelse.

Sammenholdt med sidste års analyse er der sket et fald i antallet af nye hjemler,²³ hvilket må anses for en positiv udvikling. Der er dog ikke tale om nogen retssikkerhedsmæssig sejr, da der fortsat er tale om en udvidelse af offentlige myndigheders adgang til at gøre tvangsindgreb i privat ejendom uden en retskendelse.

I Justitias projekt om erhvervslivets retssikkerhed vil der senere på ny blive sat fokus på bestemmelsen i grundlovens § 72.

Retten til at få prøvet sin ret

EMRK artikel 6 fastlægger det grundlæggende princip om, at enhver har ret til en retfærdig rettergang. Det indebærer bl.a. en række krav til retssagsbehandlingen, herunder at sager skal afgøres inden for en rimelig frist. Ofte, når der gennemføres tiltag for at forkorte ventetider ved domstolene og effektivisere sagsbehandling, må tiltagene vejes op mod risikoen for, at sagsbehandlingen bliver mindre grundig, eller at retssikkerheden på anden vis bliver forringet for visse personer.

Nedsættelse af udvalg om retshjælp

Reglerne om retshjælp og fri proces har i hovedtræk været uforandret siden 1. januar 2007. I 2016 udgav en arbejdsgruppe, nedsat af Advokatrådet og Danske Advokater, en rapport om retshjælp, hvori der blev fremsat en række anbefalinger til forbedringer af ordningen.²⁴ Justitia udgav i maj 2016 en rapport om fri proces²⁵, i juli 2017 en rapport om retshjælpsordningen²⁶ og i november 2017 en rapport om retshjælpsforsikringsordningen.²⁷ Justitias rapporter, der i januar 2019 blev samlet og ajourført i en bog om den danske retshjælpsmodel,²⁸ påpeger en række problemstillinger ved den nuværende retshjælpsmodel, herunder at ordningerne har en alvorlig social slagside, og at der reelt ikke eksisterer en lige adgang til at gøre sin ret gældende i Danmark. Der fremsættes i den

²² https://www.ft.dk/ripdf/samling/20181/redegoerelse/R11/20181_R11.pdf

²³ https://www.ft.dk/ripdf/samling/20171/redegoerelse/R9/20171_R9.pdf

²⁴ Rapporten kan tilgås via Danske Advokaters hjemmeside:

<https://www.danskeadvokater.dk/Nyheder.aspx?ID=19049&PID=39642&Action=1&Year=2017&NewsId=18378&currentPage=20>

²⁵ Justitia rapport "Fri proces – har danskerne reelt adgang til domstolene?" <http://justitia-int.org/analyse-fri-proces-har-danskerne-reelt-adgang-til-domstolene/>

²⁶ <http://justitia-int.org/den-danske-retshjaelpsmodel/>

²⁷ Justitia rapport "Retshjælpsforsikring – En social skæv tryghed?": <http://justitia-int.org/rapport-retshjaelpsforsikring-social-skaev-tryghed/>

²⁸ <http://justitia-int.org/bogudgivelse-den-danske-retshjaelpsmodel/>

forbindelse også anbefalinger til en række forbedringer af alle tre ordninger og deres indbyrdes samspil.

I marts 2019 nedsatte den tidligere justitsminister et lovforberedende udvalg med følgegruppe, som skal foretage en grundig analyse af ordningerne om retshjælp og fri proces samt ordningernes samspil med de private retshjælpsforsikringer.²⁹ Justitia sidder med i følgegruppen. Arbejdet er dog ikke igangsat, og den nuværende justitsminister Nick Hækkerup overvejer, hvad der videre skal ske.

Sagsbehandlingstider

Et afgørende element i at opretholde et effektivt og retfærdigt retssystem er, at sagsbehandlingstider ikke forekommer unødvendigt lange. Både i civile sager og straffesager kan et ellers retfærdigt sagsforløb forpurre ved, at man må vente alt for længe på at få afgjort sin retsstilling. Der har i 2019 fra politisk side været fokus på en række områder, hvor man mener, at der forekommer for lange sagsbehandlingstider.

I et spørgsmål til beskæftigelsesministeren blev der bl.a. sat spørgsmålstegn ved, at nogle borgere må vente i op til 10 år på at få en endelig afgørelse i arbejdsskadesager. Hertil svarede ministeren, at man i efteråret ville undersøge mulighederne for at forbedre området.³⁰

Sagsbehandlingstiden i straffesager var i første halvår 2019 gennemsnitligt 437 dage fra anmeldelse til første afgørelse af sagen, når der bortses fra udeblivelsesdomme afsagt som led i den forenkede bødesagsproces. Justitsminister Nick Hækkerup udtalte hertil, at den lange ventetid sætter nogle mennesker i en urimelig situation. På den baggrund bad ministeren Rigspolitiet og Rigsadvokaten om at udarbejde en plan for, hvordan sagsbehandlingstiden kan nedbringes i sager om personfarlig kriminalitet som vold, voldtægt og andre sædelighedsforbrydelser.³¹ Ministerens tilkendegivelse blev fremsat i et svar til Folketingets Retsudvalg den 19. august 2019.

Ved et efterfølgende samråd om problemstillingen i slutningen af august annoncerede justitsministeren Rigspolitiets og Rigsadvokatens plan. Konkret skulle planen sikre, at der inden udgangen af 2020 var 20 % færre verserende sager om personfarlig kriminalitet sammenlignet med udgangen af første halvår 2019. Samtidig skulle planen sikre, at der blev skåret 20 % af alderen på de verserende sager om personfarlig kriminalitet, samt at den gennemsnitlige sagsbehandlingstid i sager om personfarlig kriminalitet blev nedbragt med 20 %.³²

Denne nye prioritering af anklagemyndighedens ressourcer har imidlertid medført en forlænget sagsbehandlingstid på straffesager om f.eks. narkokriminalitet og spirituskørsel. Konsekvenserne af

---

²⁹ Kommissorium for udvalg om revision af reglerne om retshjælp og fri proces, fra skatteministeren

³⁰ <https://www.ft.dk/samling/20182/almdel/beu/spm/15/svar/1583934/2066045.pdf>

³¹ <https://www.ft.dk/samling/20182/almdel/reu/spm/83/svar/1584493/2066958.pdf>

³² <https://www.ft.dk/samling/20182/almdel/reu/samsp/d/index.htm>

den forlængede sagsbehandlingstid i sådanne sager kan bl.a. være, at sagerne bliver sværere at løfte, når de endelig kommer for retten, fordi beviser kan være gået tabt.³³

I et andet svar til Folketinget oplyste justitsministeren, at han tillige har fokus på at nedbringe sagsbehandlingstiderne i sager om ophævelse af en anbringelsesdom eller et farlighedsdekret. Hertil har Rigsadvokaten, Statsadvokaten i Viborg og Statsadvokaten i København udtalt, at sagerne prioriteres, og der ikke foreligger problemstillinger i forhold til sagsbehandlingstider. Justitsministeren vil dog fortsat have fokus på området.³⁴

Under den tidligere regering blev der enstemmigt vedtaget en lovændring, som havde til formål at nedbringe sagsbehandlingstiden i Erstatningsnævnet. Ændringen var baseret på en række anbefalinger i Justitsministeriets analyse af offererstatningssager fra 2018. Lovforslaget blev delvist mødt med skepsis, da man ønskede mere vidtgående tiltag.³⁵ Loven trådte i kraft pr. 1. maj 2019 og i et svar til Folketinget fra den 19. august 2019 redegjorde justitsministeren for situationen på tidspunktet for besvarelsen. Det fremgår heraf, at der var iværksat flere tiltag for, at Erstatningsnævnet når at opfylde Justitsministeriets forventning om, at beholdningen af verserende sager vil være normaliseret inden udgangen af 2020, samtidig med at den gennemsnitlige sagsbehandlingstid for nye sager vil ligge under 100 dage. Justitsministeren oplyste ligeledes, at Civilstyrelsen og Justitsministeriet følger udviklingen og effekten af de iværksatte tiltag tæt.³⁶

Sagsbehandlingstider er en kompliceret problemstilling, som altid kalder på forbedringer. Justitia har noteret sig, at der i løbet af året har været fokus på konkrete tiltag for at nedbringe sagsbehandlingstiden på en række områder, og Justitia vil fortsat følge sagsbehandlingstidernes udvikling. Bl.a. vil Justitia i sit projekt om erhvervslivets retssikkerhed sætte fokus på sagsbehandlingstiden i civile sager og sagsbehandlingstidens betydning for erhvervsvirksomhedernes retssikkerhed.

Teledatasagen

En af de mest omtalte sager i 2019 var den såkaldte teledatasag, hvor det kom frem, at der i mindst syv år har været fejl i de teledata, som politiet har brugt til bevisførelse.

Rigspolitiet blev allerede i november 2018 første gang af en politikreds gjort bekendt med, at der var fejl i teleoplysninger behandlet af Rigspolitiet. Rigspolitiet påbegyndte dog først en større undersøgelse af fejlene den 1. marts 2019, efter at være blevet gjort opmærksom på de samme teledatafejl af endnu en politikreds. Den 13. marts 2019 orienterede Rigspolitiet Justitsministeriets departement om, at der havde været fejl i it-systemet hos Rigspolitiet. Først 3 måneder senere, den

³³ <https://www.berlingske.dk/samfund/intern-mail-viser-at-visse-straffesager-ikke-bliver-prioriteret-i-aar> og <https://www.berlingske.dk/samfund/sager-om-narko-bedrageri-og-faerdselsuheld-vil-ligge-stille-resten-af>

³⁴ <https://www.ft.dk/samling/20182/almDEL/§71/spm/4/svar/1591668/2080527.pdf>

³⁵ <http://www.ruleoflaw.dk/lovforslag-skal-nedbringe-sagsbehandlingstiden-i-erstatningsnaevnet-men-kommer-det-til-at-ske/>

³⁶ <https://www.ft.dk/samling/20182/almDEL/reu/spm/84/svar/1584634/2067232/index.htm>

13. juni 2019, informerede Rigsadvokaten Advokatsamfundet, Landsforeningen af Forsvarsadvokater og Domstolsstyrelsen om fejlene. Herefter blev den siddende justitsminister, Søren Pape Poulsen, og Folketinget yderligere fire dage senere informeret om fejlene, da sagen kom frem i offentligheden.

Den tiltrædende justitsminister Nick Hækkerup anmodede i juli 2019 rigspolicefen og rigsadvokaten om en samlet redegørelse for alle relevante forhold i teledatasagen.³⁷ Herudover igangsatte ministeren et review af de it-systemer i politiet og anklagemyndigheden, der opbevarer og behandler bevismateriale. Justitsministeren nedsatte samtidig en uafhængig kontrol- og styregruppe til at kontrollere myndighedernes gennemgang af de konkrete straffesager, der er omfattet af teledata-sagen.³⁸ På baggrund af redegørelserne fra rigspolicefen og rigsadvokaten samt Justitsministeriets departement udtalte Justitsministeriet i oktober 2019 kritik af Rigspolitiets håndtering af teledata, herunder at Rigspoliet ikke har haft en tilstrækkelig kvalitetskontrol, og at der ikke har været tilstrækkelig dokumentation af og opfølgning på fejl. Justitsministeriet oplyste herefter, at der ville blive iværksat 16 nye tiltag, som skal genskabe tilliden til brugen af tekniske efterforskningsmidler og beviser.³⁹

Fejlene i teledata har blandt andet betydet, at mere end 10.000 afsluttede straffesager fra perioden 2010-2019 skal undersøges for, om der kan være personer, som er fejlagtigt dømt, og om der er uopklarede sager, hvor efterforskningen bør genoptages.⁴⁰

Teledatasagen udgør et stort retssikkerhedsmæssigt problem, da teledata er blevet brugt som sikre beviser bl.a. til at fastslå, at en person har opholdt sig et bestemt sted på et bestemt tidspunkt. Fejlene i teledata kan derfor både have betydet, at skyldige ikke er blevet retsforfulgt, og at uskyldige fejlagtigt er blevet efterforsket og måske også dømt i retten. Det er særdeles problematisk, at der gik flere måneder før domstole og forsvarere blev orienteret om telebevisernes fejl og mangler, og straffesagerne derfor i denne periode blev afviklet, uden at de relevante aktører havde kendskab til bevisproblemerne. Helt grundlæggende er det derudover retssikkerhedsmæssigt betænkeligt, at hverken politiet eller Rigsrevisionen har ført kontrol med det it-system der håndterede teledata.⁴¹ Grundlæggende vidner teledatasagen om problemer med den kultur, der er hos myndighederne, som kalder på større ændringer end de konkrete tiltag, som Justitsministeren har fremlagt i forbindelse med sagen.

DNA-sagen

---

³⁷ Rigspolitiets redegørelse om teledatasagen: <https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/reu/spm/343/svar/1621156/2128625/index.htm>

³⁸ <https://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2019/justitsministeren-vil-have-ryddet-op-i-teledata-sagen>

³⁹ <https://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2019/justitsministerens-reaktion-paa-teledata-redegoerelser>

⁴⁰ <https://www.dr.dk/nyheder/indland/undersogelse-i-teledataskandale-udvides-nu-skal-ni-aars-afsluttede-straffesager>

⁴¹ <https://politiken.dk/indland/art7263163/Ingen-intern-og-ekstern-kontrol-af-teledata>

I 2019 kom det frem, at der i flere sager fejlagtigt var blevet rejst sigtelse mod personer som følge af, at DNA-beviserne viste sig at være fejlbehæftede.

Allerede i november 2018 anbefalede Retsgenetisk Afdeling på Københavns Universitet, at Rigspolitiet ændrede retningslinjerne for opdatering af DNA-profilerne i Rigspolitiets Centrale DNA-profilregistret. Anbefalingen bestod i, at en DNA-profil næsten altid bør opdateres, når DNA fra eksempelvis et gerningssted, foretaget med det 16 DNA-system, som politiet har anvendt siden 2012, matcher eksisterende DNA-profiler baseret på den gamle metode, det såkaldte 10DNA-system, der er mindre præcist.⁴²

Rigspolitiet besluttede dog først at ændre retningslinjerne, efter, at der næsten et år senere blev rejst sigtelse mod en person på forkert grundlag, fordi DNA-beviset viste sig at være fejlbehæftet. Rigsadvokaten vil herefter udarbejde nye, samlede retningslinjer for brugen af DNA i straffesager, som forventes klar i begyndelsen af 2020.⁴³

Det er kritisabelt, at Rigspolitiet ikke reagerede hurtigere på anbefalingen fra Retsgenetisk Afdeling, men først reagerede, da de blev bekendt med en konkret sag. Dette gælder særligt, da der er tale om tvivl om sikkerheden af bevismidler, og det derfor er af afgørende betydning for retssikkerheden, at praksis ændres. DNA-sagen understøtter ligesom teledatasagen behovet for en generel og hurtig oprydning i politiet, når det gælder håndtering af tekniske beviser.

Fratagelse af fremmedkrigeres statsborgerskab

Folketinget vedtog i oktober 2019 en ændring af lov om dansk indfødsret og udlændingeloven vedrørende administrativ fratagelse af statsborgerskab fra fremmedkrigere med dobbelt statsborgerskab.⁴⁴ Det betyder, at der blev indført en adgang til, at udlændinge- og integrationsministeren administrativt kan fratage dansk statsborgerskab fra personer, der har handlet til "*alvorlig skade for landets vitale interesse*".

Vedtagelsen af ændringsloven skal ses i sammenhæng med, at flere danske statsborgere er rejst til Syrien og Irak for at kæmpe i konfliktområder for Islamisk Stat. Behandlingen af lovforslaget blev fremrykket, da der i oktober 2019 opstod konflikt i grænseområdet mellem Tyrkiet og Syrien der betød, at tidligere IS-medlemmer, der havde opholdt sig i fangeleje i det nordlige Syrien, flygtede.

Justitia afgav høringsvar i forbindelse med lovforslagets fremsættelse, hvori Justitia anerkendte, at regeringen har en legitim interesse i at modvirke den sikkerhedstrussel, som hjemvendte fremmedkrigere kan udgøre.⁴⁵ Justitia påpegede dog samtidig, at lovforslaget måtte anses for et særdeles intensivt indgreb uden tilstedeværelse af de retssikkerhedsgarantier, der normalt skal ledsage og legitimere afgørelser af så indgribende karakter.

⁴² <https://www.berlingske.dk/samfund/rigspolitiet-fulgte-ikke-vigtig-anbefaling-saa-blev-den-forkerte-sigtet>

⁴³ <https://anklagemyndigheden.dk/da/rigsadvokaten-udarbejder-nye-samlede-retningslinjer-brugen-af-dna-i-straffesager>

⁴⁴ Lov nr. 1057 af 24. oktober 2019: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=210778>

⁴⁵ Justitia høringsvar "Fratagelse af fremmedkrigeres statsborgerskab": <http://justitia-int.org/hoeringsvar-fratagelse-af-fremmedkrigeres-statsborgerskab/>

Heriblandt fremhævede Justitia uklarheden om, hvilke handlinger der er omfattet af lovens ordlyd samt den overvejende teoretiske og illusoriske mulighed for domstolsprøvelse i kraft af, at den udrejste, der ikke vil have adgang til Offentlig Digital Post eller Statstidende, selv skal indbringe beslutningen om frakendelse for domstolene inden 4 uger, medmindre senere indbringelse undtagelsesvis tillades af retten.

Justitia anbefalede bl.a. i høringssvaret, at der skulle medtages en bestemmelse, der medførte, at lovens virkning automatisk ophørte efter en vis tid (solnedgangsklausul), da loven har til formål at håndtere en konkret og aktuel situation. Der blev blandt andet på grundlag af Justitias anbefaling medtaget en solnedgangsklausul i lovens endelige udformning, og ændringsloven er således kun gældende indtil den 1. juli 2021, medmindre Folketinget forlænger gyldighedsperioden.

Status for ungdomskriminalitetsnævnet

I starten af 2019 trådte lov om bekæmpelse af ungdomskriminalitet i kraft.⁴⁶ I den forbindelse oprettede man ungdomskriminalitetsnævn i de enkelte politikredse til behandling af sager, hvor børn på 10-14 år er mistænkt for alvorlig kriminalitet og børn på 15-17 år er dømt for alvorlig kriminalitet. Dette er nærmere beskrevet i sidste års statusrapport.⁴⁷ Her gav Justitia udtryk for stærk bekymring over, at børnene indgår i en strafferetslignende proces uden at være beskyttet af de sædvanlige retssikkerhedsgarantier.

I de første seks måneder efter nævnets oprettelse har nævnet afgjort 211 sager, hvoraf 128 angik unge under den kriminelle lavalder.⁴⁸

Retten til personlig frihed og bevægelsesfrihed

Den personlige frihed er beskyttet i Grundlovens § 71 og EMRK art. 5, således, at man ikke må udsættes for vilkårlige frihedsberøvelser som individ. Beskyttelsen er ikke absolut og under nærmere oplyste omstændigheder kan frihedsberøvelser finde sted. Indgreb i bevægelsesfriheden er beskyttet af 4. tillægsprotokol til EMRK (TP4), artikel 2. Heraf fremgår, at "enhver, der lovligt befinder sig på en stats område, inden for dette skal have ret til at færdes frit og til frit at vælge sit opholdssted". Efter bestemmelsens stk. 3 kan der foretages indgreb i friheden under forudsætning af, at indgrebet har klar hjemmel i national lov, tjener et anerkendelsesværdigt formål og er proportionalt.

Frihedsberøvelse efter politiloven

---

⁴⁶ Lov nr. 1705 af 27. december 2018: <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=206275>

⁴⁷ Justitia 'Retssikkerhed i Danmark 2018': [justitia-int.org/wp-content/uploads/2018/12/Statusrapport2018-1.pdf](https://www.justitia-int.org/wp-content/uploads/2018/12/Statusrapport2018-1.pdf), s. 28.

⁴⁸ https://www.avisen.dk/kriminalitetsnaevn-afgoer-flest-sager-om-boern-under_560385.aspx

I januar 2019 vedtog Folketinget en ændring af lov om politiets virksomhed (Frihedsberøvelse), hvorefter frihedsberøvelse i medfør af loven skal forstås i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser.⁴⁹

Lovændringen skete på baggrund af Højesterets dom af 7. februar 2018, der tog stilling til hvorvidt politiets etablering af en såkaldt "optisk følge" omkring deltagere i en gadefest ("Reclaim the Streets") i København i 2014 var en frihedsberøvelse, og i bekræftende fald om denne var lovlig. Højesteret fastslog, at den optiske følge måtte karakteriseres som en frihedsberøvelse efter politiloven, mens indgrebet ifølge Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols (EMD) praksis, herunder særligt dom af 15. marts 2012 i sagen Austin m.fl. mod Storbritannien, ikke havde karakter af en frihedsberøvelse efter EMRK artikel 5.⁵⁰

På baggrund af Højesterets dom blev politiloven ændret således, at begrebet frihedsberøvelse i politiloven følger definitionen af frihedsberøvelse efter EMRK, hvilket indebærer, at politiet i højere grad vil kunne etablere et optisk følge, uden at dette udgør en frihedsberøvelse i politilovens forstand.

Zoneforbud

I begyndelsen af 2019 blev der fremsat et beslutningsforslag om afskaffelse af det omdiskuterede zoneforbud fra 2017.⁵¹

Politiet har siden 2017 haft mulighed for at meddele zoneforbud til personer, der etablerer lejre i det offentlige rum, der kan gøre folk i området utrygge.⁵² Ordningen er siden blevet udvidet flere gange, herunder i 2018, hvor Justitsministerens bemyndigelse ved lov blev udvidet til at fastsætte regler om, at politidirektøren i visse nærmere angivne særlige situationer kan meddele et zoneforbud, der omfatter en hel kommune.⁵³ Reglerne om zoneforbud er blevet kritiseret for at ramme bredere end den egentlige problemstilling med roma-lejre og således generelt kriminalisere hjemløse, samt for at virke diskriminerende over for udlændinge og indskrænke individers bevægelsesfrihed.⁵⁴

Mest omtalt er det zoneforbud, som Københavns Politi i oktober 2018 meddelte den hjemløse André Christiansen for at have etableret og opholdt sig i en utryghedsskabende lejr sammen med vennen

---

⁴⁹ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=206641>, samt den gældende lov: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209271>

⁵⁰ Højesterets dom af 7. februar 2018: <http://www.hoejesteret.dk/hoejesteret/nyheder/Afgorelser/Documents/116-17.pdf>

⁵¹ <https://www.ft.dk/samling/20181/beslutningsforslag/b95/index.htm>

⁵² <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=192050>

⁵³ https://www.ft.dk/ripdf/samling/20171/lovforslag/l118/20171_l118_som_vedtaget.pdf

⁵⁴ Institut for menneskerettigheds høringsvar af 19. december 2016 vedrørende bekendtgørelsen:

https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/01_januar_17/hoeringsvar_til_udkast_til_bekendtgørelse_om_aendring_af_ordensbekendtgørelsen.pdf

Morten Normann Jacobsen.⁵⁵ I september 2019 fastslog Københavns Byret imidlertid, at André Christiansen og Morten Normann Jacobsen ikke havde etableret og opholdt sig i en utryghedsskabende lejr, da de to sov under et halvtag ved Rundetårn.⁵⁶

Det fremsatte beslutningsforslag om afskaffelse af zoneforbuddet i 2019 blev henvist til Retsudvalget, som afgav betænkning over forslaget den 2. maj 2019, hvor flertallet i udvalget indstillede beslutningsforslaget til forkastelse og forslaget bortfaldt. Det fremgår af det politiske forståelsespapir mellem Socialdemokratiet, Radikale Venstre, SF og Enhedslisten, at regeringen vil fremlægge forslag, der præciserer zoneforbuddet, så det tydeliggøres, at hensigten er at sætte ind over for personer, der har etableret sig i permanente lejre og ikke hjemløse, der er tvunget til at overnatte udendørs.⁵⁷

Ytrings- og informationsfrihed

Ytrings- og informationsfriheden er beskyttet i grundlovens § 77, der dog alene beskytter mod censur og andre lignende foranstaltninger, samt artikel 10 i EMRK, der både beskytter mod censur og efterfølgende indgreb i form af straf m.v. Dansk ret indeholder en række bestemmelser, der direkte begrænser ytringsfriheden. Det gælder f.eks. racisme- og injurieparagrafferne, jf. henholdsvis straffelovens §§ 266 b og 267.

Ytringsfrihed under V- og VLAK-regeringerne

På grund af ytringsfrihedens særlige forankring i den danske politiske og demokratiske kultur ligger Danmark højt på diverse internationale rangeringer af ytrings- og pressefrihed. I de seneste år er der imidlertid indført flere begrænsninger af ytringsfriheden, der samlet set stiller spørgsmålstegn ved, hvorvidt ytringsfriheden stadig tillægges samme fundamentale værdi i den nuværende politiske kultur som førhen - og dermed, hvorvidt Danmark også i fremtiden vil ligge i front, når det gælder beskyttelsen af ytringsfriheden, såfremt den nuværende udvikling fortsætter.

Justitia har i et notat fra marts 2019 fremhævet de mest markante politiske tiltag under V- og VLAK-regeringerne, som har styrket eller indskrænket ytringsfriheden.⁵⁸ Det fremgår af notatet, at der har været en langt overvejende grad af tiltag, der indskrænkede ytringsfriheden, idet det samtidig understreges, at også oppositionspartier har stemt for de nævnte forringelser. Således har Socialdemokratiet som daværende oppositionsparti stemt for samtlige af de i notatet nævnte lovforslag, som indskrænker ytringsfriheden, ligesom de samtidig stemte imod afskaffelsen af

⁵⁵ <https://www.tv2lorry.dk/kobenhavn/hus-forbi-saelger-udvist-af-kobenhavn-i-tre-maneder>

⁵⁶ <https://politiken.dk/indland/art7402635/Hjeml%C3%B8se-Andr%C3%A9-frifundet-for-at-lave-en-lejr-han-tyddede-p%C3%A6nt-op-efter-sig>

⁵⁷ <https://ufm.dk/ministeriet/regeringsgrundlag-vision-og-strategier/regeringen-mette-frederiksens-forstaelsespapir/retfaerdig-retning-for-danmark-2019-06-25-endaelig.pdf>

⁵⁸ <http://justitia-int.org/wp-content/uploads/2019/03/Ytringsfrihed-under-v-og-vlak-regeringen.pdf>

blasfemiparagraffen. Justitia vil nøje følge udviklingen i borgernes ytringsfrihed under den nye socialdemokratiske regering.

Rasmus Paludan – misbrug af ytringsfriheden?

Grænserne for ytringsfriheden har været genstand for stor debat i de seneste år. Særligt har Rasmus Paludan, stifteren af det yderligtgående islamkritiske parti Stram Kurs, udløst en diskussion om, hvad man kan foretage sig i ytringsfrihedens navn og hvorvidt man bør skelne mellem demokratiske ytringer og rene provokationer.

Rasmus Paludan holdt i 2018 53 demonstrationer fordelt over hele landet, mens han allerede i de første fem måneder af 2019 havde afholdt 30 demonstrationer.⁵⁹ Den 14. april 2019 udviklede en af Paludans demonstrationer sig til en regulær gadekamp mod politiet på Nørrebro, hvorefter Københavns Politi pålagde ham forbud mod at demonstrere på bestemte steder i København med henvisning til, at demonstration i de områder vil udgøre en fare for den offentlige fred.⁶⁰

I samme måned blev Rasmus Paludan idømt 14 dages betinget fængsel efter straffelovens § 266 b (racismeparagraffen, fordi han i en video på YouTube ifølge rettens dom bl.a. sammenkoblede "*de fleste negere i Sydafrika*" med personer, der har en intelligenskvotient på under 70.⁶¹ Dommen blev stadfæstet af landsretten i juni 2019.⁶²

Ifølge flere eksperter er politiet berettiget til at skride ind over for personer, der som Rasmus Paludan efter deres udsagn "misbruger" ytrings- og forsamlingsfriheden. Og det kan også forsvares, når politiet i april forbød Paludan at demonstrere på Nørrebro grundet vold og uro samt fund af våben, der gjorde, at der bestod en reel og konkret fare for den offentlige fred. Men det må understreges, at politiet ikke med henvisning til selve indholdet af Paludans ytringer må flytte eller i særdeleshed forbyde hans demonstrationer. Derimod kan han naturligvis straffes efterfølgende, hvis han under en demonstration eller i øvrigt ytrer sig i strid med straffeloven, som det skete med dommen i april. Men en dom for overtrædelse af racismeparagraffen kan ikke føre til fortabelsen af retten til at forsamle og ytre sig offentligt.⁶³

Misinformation

---

⁵⁹ <https://www.dr.dk/nyheder/indland/paludan-har-kostet-staten-6-millioner-alene-i-aar> og <https://sn.dk/Danmark/OVERBLIK-Paludan-har-afholdt-30-demonstrationer-i-2019/artikel/836269>

⁶⁰ <https://www.lokalavisen.dk/112/2019-04-16/-Granatliggende-gestand-fundet-Stram-Kurs-f%C3%A5r-p%C3%A5bud-mod-at-demonstrere-4699160.html>

⁶¹ <https://nyheder.tv2.dk/krimi/2019-04-05-rasmus-paludan-faar-betinget-dom-i-racismesag>

⁶² <https://www.bt.dk/krimi/landsret-stadfaester-dom-til-rasmus-paludan-i-racismesag>

⁶³ <https://www.berlingske.dk/kronikker/nej-paludan-har-ikke-misbrugt-ytringsfriheden>

Justitia deltog i 2019 i debatten om misinformation eller 'fake news'.⁶⁴ Det har i løbet af 2019 været til overvejelse, om der er grundlag for at indføre en ny bestemmelse i straffeloven rettet mod misinformation, som kriminaliserer forsætligt skadevoldende ytringer i det offentlige rum, i hvert fald når disse er egnede til at forvolde skade i forhold til væsentlige samfundsmæssige interesser.⁶⁵ Misinformation debatteres flittigt, og flere andre lande, heriblandt Frankrig, har indført lovgivning for at imødekomme udfordringerne.⁶⁶

En kriminalisering af misinformation vil udgøre et indgreb i ytringsfriheden. Selv om et sådan indgreb ikke vil være i strid med grundlovens § 77, er der sandsynlighed for, at et mere generelt forbud mod misinformation vil være uforeneligt med både EMRK og FNs Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder. Omvendt kan det dog ikke på forhånd afvises, at en tilstrækkeligt afgrænset, velbegrunnet og proportionel bestemmelse, der kriminaliserer kvalificerede og skadelige former for misinformation vil kunne vedtages og håndhæves uden at være i strid med disse konventioner. Spørgsmålet om, hvorvidt en sådan afgrænset bestemmelse bør indføres, hviler således på mere retspolitiske overvejelser.

Det er Justitias opfattelse, at Danmark fremstår robust overfor misinformation, og at der derfor kan stilles spørgsmålstejn ved, hvor reel en trussel misinformation egentlig udgør mod det danske samfund og dets demokratiske styreform. Tværtimod risikerer kriminaliseringen af "falske" informationer at medføre intensive indgreb i den politiske debat. .

Offentlighed i forvaltningen

Forud for folketingsvalget den 5. juni 2019 ønskede en række partier et opgør med den gældende offentlighedslov, der trådte i kraft den 1. januar 2014 og indebar en nyaffattelse af den hidtil gældende offentlighedslov fra 1985.

I forbindelse med vedtagelsen af den nye offentlighedslov i 2014 var der stor offentlig debat om lovens § 22 (kalenderføring), § 24 (ministerbetjeningsreglen) og § 27, nr. 2 (folketingspolitikerreglen), der blev kritiseret for at ville mørklægge og unddrage offentligheden vigtige og afgørende politiske beslutningsprocesser og materialer. En opgørelse foretaget af dagbladet Information viste, at reglen om ministerbehandling blev anvendt 360 gange i lovens første halvandet leveår som begrundelse for at afvise aktindsigtsanmodninger.⁶⁷ I en generel undersøgelse af anvendelsen af ministerbetjeningsreglen konkluderede daværende Folketingets Ombudsmand, Jørgen Steen Sørensen, at reglen i praksis har ført til "væsentlige indskrænkninger i retten til aktindsigt".⁶⁸

---

⁶⁴ Justitia 'Kronik: Bør »misinformation« kriminaliseres? – Et svar til professor Søren Sandfeld Jakobsen': <http://justitia-int.org/juristen-boer-misinformation-kriminaliseres-et-svar-til-soeren-sandfeld-jakobsen/>

⁶⁵ Jakobsen, Søren Sandfeld. Misinformation ("fake news") I retlig belysning. Juristen nr. 1, 2019, s. 37-49.

⁶⁶ <http://justitia-int.org/juristen-boer-misinformation-kriminaliseres-et-svar-til-soeren-sandfeld-jakobsen/>

⁶⁷ <https://www.information.dk/indland/2016/01/el-tre-moerklaegnings-regler-offentlighedsloven>

⁶⁸ <https://www.ombudsmanden.dk/find/nyheder/alle/ministerbetjeningsregel-har-fort-til-indskraenkninger/pdf>

Flere folketingspartier har siden lovens vedtagelse ønsket en revision af loven, herunder særligt ministerbetjeningsreglen. Det fremgik af regeringsgrundlaget for VLAK-regeringen, at man ville "lempe ministerbetjeningsreglens beskyttelse af den interne og politiske beslutningsproces",⁶⁹ hvilket dog ikke skete, da det ikke var muligt at opnå enighed om en ændring af offentlighedsloven.⁷⁰

Offentligt ansattes ytringsfrihed

I 2017 gik Ombudsmanden ind i en sag i Københavns Kommune om offentligt ansattes ytringsfrihed, som gav anledning til, at Ombudsmanden bad Justitsministeriet om at klargøre retstilstanden og grænserne for offentligt ansattes ytringsfrihed. I den pågældende sag havde en medarbejder i Københavns Kommune videregivet et internt, men ikke-fortroligt arbejdsdokument, til pressen om den daværende beskæftigelses- og integrationsborgmester Anne Mee Allerslevs bryllup.⁷¹

Som svar på Ombudsmandens opfordring sendte Justitsministeriet i januar 2019 et forslag til en ny vejledning om offentligt ansattes ytringsfrihed i høring.⁷² Selvom formålet med vejledningen ifølge Justitsministeriet var at præcisere, hvornår offentligt ansatte må videregive ikke-fortrolige oplysninger⁷³, blev udkastet stærkt kritiseret af juridiske eksperter og repræsentanter for offentligt ansatte for at indskrænke offentligt ansattes ytringsfrihed, blandt andet ved at gøre det sværere for whistleblowere at påpege kritisable forhold i centraladministrationen.⁷⁴ Den reviderede vejledning indeholdt bl.a. en række undtagelser fra offentlighedsloven, som offentligt ansatte opfordres til at overveje, inden de udtaler sig. Undtagelserne omhandler bl.a. videregivelse af oplysninger om dyre indkøb, lobbyisme eller prioritering af opgaver i det offentlige.

Primo 2020 er ændringerne i udkastet til den reviderede vejledning dog ikke blevet gennemført, og derfor er den gældende vejledning fortsat fra 2016.⁷⁵

Hadprædikanter

Som en del af en række initiativer rettet mod religiøse forkyndere vedtog Folketinget i 2016 en offentlig, national sanktionsliste ("hadprædikantlisten") over udenlandske religiøse forkyndere m.fl., som kan nægtes indrejse til Danmark.⁷⁶ En udlænding, der virker som religiøs forkynder eller på anden måde udbreder en religion eller tro kan blive optaget på listen, hvis der er en vis sandsynlighed for, at han vil indrejse til Danmark, og han i sit virke som religiøs forkynder har udvist en adfærd, der

---

⁶⁹ <https://www.regeringen.dk/regeringsgrundlag/>

⁷⁰ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=210911>

⁷¹ http://www.ombudsmanden.dk/find/nyheder/alle/borgmesters_bryllupsreception/

⁷² <https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/62729>

⁷³ <https://www.ft.dk/samling/20181/almdel/reu/spm/454/svar/1565969/2030868/index.htm>

⁷⁴ <https://www.dr.dk/nyheder/politik/aendret-vejledning-kan-lukke-munden-pa-offentligt-ansatte>

⁷⁵ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=184498>

⁷⁶ Lov nr. 1743 af 27. december 2016: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=186015>

giver grund til at tro, at han vil udgøre en trussel mod den offentlige orden i Danmark, såfremt indrejse og ophold tillades.⁷⁷

I august 2019 oplyste Berlingske, at fem af de 19 prædikanter, der siden 1. januar 2017 har haft indrejseforbud, nu igen var taget af listen. Udlændingestyrelsen har i ingen af sagerne offentligt udtalt sig om de konkrete årsager til fjernelserne. Flere partier ønsker mere åbenhed om hadprædikantlisten og dens processer, herunder Udlændingestyrelsens retningslinjer for at placere en udlænding på listen. Udlændinge- og Integrationsministeren tilkendegav herefter, at han ville indkalde aftalepartierne bag listen til en statusdrøftelse, idet han dog har fuld tiltro til Udlændingestyrelsens vurdering af, hvem der skal være på listen, og ikke har nogen intentioner om at ændre på ordningen.⁷⁸

Rigspolitiets oversigt over hadforbrydelser

Rigspolitiet offentliggjorde i oktober 2019 sin årsrapport vedrørende hadforbrydelser i 2018.⁷⁹ En hadforbrydelse er strafferetligt afgrænset som et strafbart forhold, der har baggrund i gerningspersonens opfattelse af offerets race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering. Hadforbrydelser ses typisk i sager vedrørende trusler, vold eller hærværk, men et hadmotiv kan også foreligge ved andre former for strafbare forhold.

Årsrapporten viser, at der i 2018 blev anmeldt 449 sager, som efter Rigspolitiets opfattelse kan karakteriseres som hadforbrydelser, hvilket var en stigning på tre sager sammenlignet med 2017. Grundet en ændring i Rigspolitiets monitoringspraksis er det ikke muligt direkte at sammenligne data fra 2017 og 2018 med Rigspolitiets årsrapporter fra tidligere år.

Det fremgår af årsrapporten for 2018, at racistisk motiverede hadforbrydelser var den mest udbredte motivkategori med 260 anmeldte sager. Herefter fulgte religiøst motiverede hadforbrydelser (112 sager) og seksuelt orienterede hadforbrydelser (74 sager). En femtedel af de anmeldte hadforbrydelser fandt sted online, herunder især på Facebook. Opgørelsen viser, at den største sagskategori i 2018 var hadefulde ytringer, som udgjorde 30 % af de hadforbrydelsessager, der blev oprettet som straffesager. Hadefulde ytringer er samtidig den kriminalitetstype, der er steget mest fra 2017 til 2018, idet antallet af sager registreret som hadefulde ytringer er steget med 20 sager.

⁷⁷ <https://nyidanmark.dk/da/Ord-og-begreber/US/Religiøse-forkyndere/Den-nationale-sanktionsliste/?anchor=C0848E0180C34017BFB14DC9BC116572&callbackItem=7C5D2D143D284E4EB2829BA5F0F04837&callbackAnchor=B758A980A5554BD194437B85368D84D0>

⁷⁸ <https://www.berlingske.dk/samfund/ismail-al-wahwah-blev-bandlyst-efter-hadsk-praediken-paa-noerrebro-nu-maa> og <https://jyllands-posten.dk/premium/indland/ECE11551841/Fem-bandlyste-forkyndere-m%C3%A5-atter-rejse-til-Danmark-Minister-er-%C2%BBtryk-ved%C2%AB-beslutningen/>

⁷⁹ <https://politi.dk/-/media/mediefiler/dokumenter/landsdaekkende/statistikker/hadforbrydelser/hadforbrydelser-2018.pdf?la=da&hash=4CF3317C7F828062A189F2049E2549F13ACB622E>

En del hadforbrydelsessager kommer slet ikke til politiets kendskab, idet offeret af forskellige årsager ikke anmelder sagen. På den baggrund har Rigspolitiet i slutningen af 2019 igangsat en anmeldelseskampagne, *Stop hadet*, som skal få flere til at anmelde episoder med hadforbrydelser.⁸⁰

Sociale mediers ansvar for ulovligt indhold

Inden udgangen af 2019 udgav Justitia en analyse vedrørende den tyske lov "NetzDG", der pålægger større sociale medieplatforme en forpligtelse til at fjerne ulovligt indhold inden for en frist på enten 24 timer eller syv dage alt efter indholdets karakter.⁸¹

Analysen viser, at mindst 13 lande samt EU har vedtaget eller foreslået lovgivning baseret på NetzDG-modellen. Ifølge en rapport om frihed på internettet udarbejdet af Freedom House i 2019 er fem af disse lande vurderet som "ikke frie", fem som "delvis frie" og alene tre som "frie". Ni af disse lande henviser direkte til NetzDG som inspiration til eller begrundelse for indførelsen af de lignende modeller.⁸²

Det er Justitias opfattelse, at dette er en stærkt uheldig udvikling, der bidrager væsentligt til svækkelsen af den globale internetfrihed, der har været nedadgående i snart et årti som dokumenteret i rapporten fra Freedom House.⁸³

Flere politikere har i det forgangne år udtrykt interesse for, at en tilsvarende lovgivning indføres i Danmark. I april 2019 udtalte Socialdemokratiets formand og nuværende statsminister Mette Frederiksen, at Danmark bør lade sig inspirere af den tyske lovgivning for dermed at opnå en bedre demokratisk kontrol med techgiganter og ulovligt indhold.⁸⁴ I oktober 2019 udtrykte retsordførerne fra SF og Radikale Venstre ønske om at indføre en lovgivning, der bevirker at sociale medier står mere direkte til ansvar for at fjerne ulovligt indhold hurtigt, hvilket Enhedslisten og Alternativet ikke var afvisende overfor.⁸⁵ I en besvarelse til Folketingets Retsudvalg i november 2019 gav justitsministeren udtryk for, at der vil blive iværksat et arbejde i regeringen, hvor reguleringen af indholdet på og ansvaret for sociale medier undersøges. Justitsministeren gav udtryk for, at også arbejdet i Ytringsfrihedskommissionen, hvori direktør i Justitia Jacob Mchangama er medlem, vil blive taget i betragtning.⁸⁶ Regeringen afventer herefter afslutningen af arbejdet i Ytringsfrihedskommissionen.

⁸⁰ <https://www.tv2east.dk/artikel/politi-saetter-fokus-paa-hadforbrydelser-i-ny-kampagne>

⁸¹ Justitia analyse 'The Digital Berlin Wall: How Germany (Accidentally) Created a Prototype for Global Online Censorship': <http://justitia-int.org/the-digital-berlin-wall-how-germany-created-a-prototype-for-global-online-censorship/>

⁸² Freedom on the Net 2019, Freedom House. Lokaliseret på: <https://www.freedomofthenet.org/report/freedom-on-the-net/2019/the-crisis-of-social-media>

⁸³ <https://www.berlingske.dk/kommentatorer/jacob-mchangama-hvorfor-vil-danmark-stoette-en-lov-der-svaekker>

⁸⁴ <https://politiken.dk/kultur/medier/art7141209/%C2%BBVi-er-voldsomt-bagud.-Vi-famler.-Det-g%C3%A5r-ikke%C2%AB-Mette-Frederiksen-vil-stramme-skattegrebet-om-Facebook-og-de-andre-techgiganter>

⁸⁵ <https://www.dr.dk/nyheder/politik/rode-partier-sociale-medier-skal-fjerne-ulovligt-indhold>

⁸⁶ <https://www.ft.dk/samling/20191/almindel/reu/spm/59/svar/1603647/2098767/index.htm>

Forenings- og forsamlingsfrihed

Forsamlingsfriheden er beskyttet i grundlovens § 79 og EMRK artikel 11, mens foreningsfriheden er beskyttet i grundlovens § 78 og ligeledes i EMRK artikel 11. Begge rettigheder er fundamentale for den demokratiske meningsdannelse og debat og for den kollektive manifestation af et standpunkt.

Status på Loyal to Familia-forbudssagen

I juni 2018 tiltrådte justitsministeren Rigsadvokatens indstilling om at rejse opløsnings sag mod bandegrupperingen Loyal to Familia efter grundlovens § 78.⁸⁷ Københavns Politi nedlagde herefter i september 2018 et foreløbigt forbud mod Loyal to Familia i medfør af grundlovens § 78, stk. 3, hvorefter der blev indledt en sag ved domstolene imod grupperingen om dens opløsning, som foreskrevet i bestemmelsen.⁸⁸

Sagen sluttede i januar 2020, hvor Københavns Byret fastslog, at Loyal To Familia er en forening, og at der var grundlag for at opløse foreningen ved dom efter grundlovens § 78, stk. 2, da det måtte anses for bevist, at foreningens formål var ved grov vold at skabe ulovlige økonomiske indtægter til medlemmerne af foreningen.⁸⁹ Dommen er både historisk og principiel, da det er første gang i Grundlovens historie, at en forbudssag mod en kriminel gruppering indbringes for domstolene. Dommen blev anket til landsretten på stedet.⁹⁰

Retten til familieliv

Retten til familieliv er beskyttet i EMRK artikel 8.

Forældre dømt for grovere kriminalitet

Folketinget vedtog i februar 2019 lov om ændring af forældreansvarsloven, som trådte i kraft i april 2019.⁹¹ Ændringsloven vedrører forældremyndighed, barnets bopæl og samvær for forældre, der er dømt for visse former for kriminalitet af grovere karakter. Lovændringen medfører, at der er en klar formodning imod, at der kan træffes afgørelse om, at en forælder, der er idømt bl.a. ubetinget

---

⁸⁷ <https://anklagemyndigheden.dk/da/anklagemyndigheden-rejser-historisk-oplosningssag-mod-bande-grupperingen-loyal-familia>

⁸⁸ <https://politiken.dk/indland/art6685978/K%C3%B8benhavns-Politi-forbyder-forel%C3%B8bigt-Loyal-to-Familia>

⁸⁹

<http://www.domstol.dk/KobenhavnsByret/nyheder/domsresumeeer/Pages/Domgrundlovssagenvedr%C3%B8rendeopl%C3%B8sningafforeringenLoyaltoFamilia.aspx>

⁹⁰ <https://www.berlingske.dk/danmark/dom-i-historisk-retssag-loyal-to-familia-bliver-forbudt>

⁹¹ https://www.ft.dk/ripdf/samling/20181/lovforslag/1137/20181_1137_som_vedtaget.pdf

fængselsstraf for visse former for personfarlig kriminalitet af grovere karakter, kan have del i forældremyndigheden over et barn, at barnet kan have bopæl hos forælderen, eller at der fastsættes samvær eller anden kontakt med forælderen. Formodningen kan fraviges på baggrund af en konkret og dybdegående vurdering af, hvad der er bedst for det enkelte barn.

Ifølge lovforslaget var formålet med lovændringen at sikre, at der i forældreansvarssager ikke opstår tvivl om, at hensynet til barnets bedste, og at barnets ret til trivsel og beskyttelse altid sættes over andre hensyn, herunder hensynet til en forælder, der har begået personfarlig kriminalitet af grovere karakter.⁹² Af ressourcemæssige årsager havde Justitia ikke mulighed for at afgive høringsvar.

Tvangsfjernelse og anbringelse uden for hjemmet

I september 2018 udgav Justitia rapporten "Tvangsanbringelser - retssikkerhed i en kompliceret beslutningsproces".⁹³ En af rapportens hovedkonklusioner er, at afgørelseskompetencen skal flyttes fra kommunernes børn- og ungeudvalg til et uafhængigt organ. På baggrund af Justitias rapport fremsatte Dansk Folkeparti i starten af 2019 et beslutningsforslag om nedsættelse af en ekspertgruppe på anbringelsesområdet. Ekspertgruppen skal undersøge, hvordan retssikkerheden for henholdsvis anbragte børn, deres forældre, børnenes netværk og plejeforældre sikres, og hvordan kvaliteten af sagsbehandlingen og myndighedsudøvelsen sikres, herunder hvorvidt sagsbehandlerne har et tilstrækkeligt højt fagligt niveau, og hvorvidt kommunernes børn og ungeudvalg er den rette instans til at træffe afgørelser om anbringelser af børn. Ekspertgruppen skal være bredt sammensat af fagpersoner, organisationer, tidligere anbragte og andre med særlig ekspertise inden for anbringelsesområdet.⁹⁴

Endvidere har Ankestyrelsen, der er klagemyndighed i sager om anbringelse uden for hjemmet, efter anmodning fra Social- og Indenrigsministeriet undersøgt kommunernes praksis for tvangsanbringelser samt perspektiver på stigningen i disse sager.⁹⁵ Og efter anmodning fra det tidligere Børne- og Socialministerium har Ankestyrelsen igangsat en tilbagevendende undersøgelse af kommunernes sagsbehandling på området for udsatte børn og unge.

Folketingspartierne bag satspuljeaftalen for 2019–2022 er blevet enige om at nedsætte en uafhængig gruppe ("retssikkerhedsgruppe"), som skal undersøge "*nogle af de forhold, som betyder mest for borgernes retssikkerhed*" på det sociale område.⁹⁶ Retssikkerhedsgruppen får forankring i Ankestyrelsen, og et rådgivende organ bestående af organisationer på det sociale område, herunder Justitia, skal fastsætte gruppens undersøgelsesemner. Målet er, at gruppens analyser og afrapporteringer samles i en afsluttende rapport om retssikkerheden på det sociale område, der

⁹² https://www.ft.dk/ripdf/samling/20181/lovforslag/l137/20181_l137_som_fremsat.pdf

⁹³ Justitia rapport "Tvangsanbringelser – retssikkerhed i en kompliceret beslutningsproces": <http://justitia-int.org/rapporttvangsanbringelser-retssikkerhed-i-en-kompliceret-beslutningsproces/>

⁹⁴ <https://www.ft.dk/samling/20181/beslutningsforslag/b105/index.htm>

⁹⁵ <https://ast.dk/publikationer/anbringelser-uden-samtykke-2013-kommunernes-praksis-og-perspektiver-pa-stigningen>

⁹⁶ <https://sim.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2019/maj/ny-gruppe-skal-analysere-borgernes-retssikkerhed-paa-socialomraadet/>

forventes udgivet i 2022. Aftalepartierne har afsat 12 millioner kroner i satspuljeaftalen til sikring af retssikkerheden på det sociale område.

Herudover indeholder satspuljeaftalen to væsentlige tiltag, som skal forbedre forældres retssikkerhed i tvangsanbringelsessager. For det første skal indstillinger til kommunernes Børn- og ungeudvalg om tvangsanbringelser indeholde en vurdering af "*forældrenes kompetencer i forhold til at håndtere barnet og barnets evt. udfordringer*".⁹⁷ For det andet skal psykologiske undersøgelser af forældrene i forbindelse med en børnefaglig undersøgelse, foretages af en autoriseret psykolog.

Religionsfrihed

Retten til religionsfrihed er beskyttet i grundlovens § 67 og i EMRK artikel 9.

Status på tildækningsforbuddet

I maj 2018 vedtog Folketinget det såkaldte tildækningsforbud, der kriminaliserede det at bære beklædningsgenstande, der skjuler ansigtet i det offentlige rum, medmindre tildækningen tjener et anerkendelsesværdigt formål.⁹⁸ Justitia afgav i den forbindelse et høringssvar, hvori det – trods en vurdering af, at forbuddet må antages at være foreneligt med grundloven og EMRK – påpegedes, at der ikke forelå sådanne tungtvejende begrundelser, som kunne legitimere et så intensivt indgreb i ytrings- og religionsfriheden, som tildækningsforbuddet udgør.⁹⁹

Justitsminister Nick Hækkerup har i et spørgsmål fra Folketingets retsudvalg fastslået, at regeringen ikke agter at afskaffe eller præcisere det gældende tildækningsforbud på trods af, at regeringens støttepartier har tilkendegivet et ønske om ophævelse af forbuddet.¹⁰⁰ Justitsministeriet har yderligere i en besvarelse af et spørgsmål, stillet af Folketingets retsudvalg i september 2019, oplyst, at der siden lovens ikrafttræden 1. august 2018 er i alt 15 personer, der har modtaget en bøde for overtrædelse af forbuddet ved brug af burka eller niqab, heraf 5 i 2018 og 11 i 2019.¹⁰¹ Ifølge en artikel i Berlingske relaterer 16 sigtelser sig til brugen af andre typer beklædningsgenstande mv., herunder masker, elefanthuer, hætter, kasketter, halsediser, tørklæder, solbriller, poser osv.¹⁰²

⁹⁷ <https://www.regeringen.dk/media/5882/aftale-om-satspuljen-paa-boerne-og-socialomraadet-2019-2022.pdf>

⁹⁸ Lov nr. 717 af 8. juni 2018: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=201839>

⁹⁹ Justitia høringssvar 'Høringssvar til Forslag om ændring af straffeloven (tildækningsforbud)': http://justitia-int.org/wp-content/uploads/2018/03/Høringssvar_Lovforslag-om-maskeringsforbud_6-03-2018.pdf

¹⁰⁰ <https://www.ft.dk/samling/20182/almdel/reu/spm/102/svar/1586313/2070521.pdf> og

<https://www.berlingske.dk/politik/stoettepartier-vil-have-afskaffet-omstridt-burkaforbud>

¹⁰¹ <https://www.ft.dk/samling/20182/almdel/reu/spm/222/svar/1591292/2079790.pdf> Det bemærkes, at der er en vis usikkerhed vedrørende tallene, samt at tallene kan være højere ved udgangen af 2019.

¹⁰² <https://www.berlingske.dk/samfund/tallene-virker-lave-siger-df-saa-mange-er-blevet-sigtet-for-at-bryde>

Retssikkerhed på skatteområdet

Borgernes og virksomhedernes mulighed for at få prøvet deres ret er et grundlæggende princip i retsstaten. Særligt på områder med komplekse regelgrundlag som skatteområdet er det afgørende, at denne retssikkerhedsgaranti opretholdes, idet borgerne kan have svært ved at gennemskue gældende regler og deres retsstilling og dermed vurdere, om skattemyndighedernes afgørelser er rigtige.

Undersøgelseskommissionen om SKAT – udbyttesagen

Undersøgelseskommissionen om SKAT blev i 2017 nedsat for at undersøge og redegøre for det samlede begivenhedsforløb, som knytter sig til en række centrale sager på skatteområdet, herunder forvaltningen af inddrivelsesområdet og beslutningsgrundlaget for implementeringen af og opfølgningen på de generelle effektiviseringstiltag i SKAT. Kommissionen skal foretage retlige vurderinger til belysning af, om der er grundlag for, at det offentlige søger nogen draget til ansvar, og kommissionen kan komme med forslag til ændringer af regler og praksis.¹⁰³

I 2018 blev undersøgelseskommissionens arbejde udvidet til også at omfatte forholdene vedrørende SKAT's udbetaling af refusion af udbytteskat, oprindeligt i en periode fra 2010 til 1. juni 2015 men senere på året udvidet helt frem til undersøgelseskommissionens nedsættelse den 13. september 2017.¹⁰⁴

Som led i dette arbejde har undersøgelseskommissionen i 2019 foretaget en række afhøringer, som i første omgang har koncentreret sig om Skatteministeriets Interne Revision, SKAT's administration af udbytteskatteområdet og skattemyndighedernes øvrige kontrolsystemer.¹⁰⁵ I den sidste del af 2019 har afhøringerne i det væsentlige koncentreret sig om skattemyndighedernes ledelsesorganer og øverste ledelse, som også vil være centrale for kommissionens afhøringer i 2020. De planlagte afhøringer vil ifølge kommissionens oplysninger strække sig frem til den 27. maj 2020.¹⁰⁶

Undersøgelseskommissionens arbejde er afgørende for at få belyst og afklaret, om skattemyndighederne har begået ulovligheder i deres sagsbehandling og i forbindelse med de beslutninger, der blev truffet i en række centrale sager på skatteområdet. Undersøgelsen er således med til at sætte fokus på, om skattemyndighederne efterlever gældende regler og principper for myndighedsudøvelse, og bidrager til at forbedre retssikkerheden på skatteområdet for borgere og virksomheder, idet Undersøgelseskommissionen også skal tage stilling til, om de gældende regler

---

¹⁰³ <https://kommissionenomskat.dk/>

¹⁰⁴ <https://kommissionenomskat.dk/kommissorium/tillaegskommissorium-af-9-april-2018-for-undersoegelseskommissionen-om-skat.html> og <https://kommissionenomskat.dk/kommissorium/udvidelse-af-26-oktober-2018-af-tillaegskommissoriet-af-9-april-2018-for-undersoegelseskommissionen-om-skat.html>

¹⁰⁵ <https://kommissionenomskat.dk/nyheder/orientering-nr-6-april-2019.3512.html>

¹⁰⁶ <https://kommissionenomskat.dk/nyheder/orientering-nr-9-december-2019.3519.html>

og principper for myndighedsudøvelse på skatteområdet i tilstrækkeligt omfang sikrer korrekt, saglig sagsbehandling samt beslutnings- og afgørelsesvirksomhed på skatteområdet.

Retssikkerhedspakke IV

I 2018 fremlagde daværende skatteminister Karsten Lauritzen sin fjerde retssikkerhedspakke (Retssikkerhedspakke IV – En hurtigere vej gennem klagesystemet). Retssikkerhedspakken har blandt andet til formål at nedbringe de lange sagsbehandlingstider i klagesystemet på skatteområdet og derigennem styrke borgeres og virksomheders retssikkerhed.¹⁰⁷

Til udmøntning af initiativerne i retssikkerhedspakken blev der i marts 2019 fremsat et lovforslag om ændring af skatteforvaltningsloven vedrørende en ny ankestruktur og en hurtigere vej gennem klagesystemet. Grundet valgudskrivelse i maj 2019 blev lovforslaget ikke færdigbehandlet i Folketinget, og den nye regering genfremsatte således lovforslaget i september 2019.¹⁰⁸ Lovforslaget blev vedtaget den 14. november 2019 og de fleste af lovens bestemmelser trådte i kraft 1. januar 2020.¹⁰⁹

Justitia afgav i februar 2019 høringssvar til lovforslaget.¹¹⁰ Justitia bemærkede her bl.a., at det overordnet er positivt, at der er fokus på at nedbringe de lange sagsbehandlingstider i klagesystemet på skatteområdet, idet lange sagsbehandlingstider skaber retsusikkerhed blandt borgere og virksomheder. Justitia bemærkede dog samtidig, at de initiativer, der blev foreslået, har karakter af kortsigtede quick-fix-løsninger, der alene behandler symptomer fremfor at helbrede de reelle retssikkerhedsmæssige udfordringer i det nuværende klagesystem på skatteområdet. Det var derfor Justitias opfattelse, at en række af de initiativer, som fremgik af lovforslaget, kan være medvirkende til i endnu højere grad at udfordre retssikkerheden på skatteområdet. Justitia fremsatte i denne forbindelse en række anbefalinger til forbedring af området, herunder at der etableres et enstrengt klagesystem, hvor klagesagsbehandlingen placeres i Landsskatteretten.

Lovforslag om ændring af skatteindberetningsloven, skattekontrolloven, kildeskatteloven, ligningsloven og pensionsbeskatningsloven

I november 2019 fremsatte daværende skatteminister Morten Bødskov et forslag til lov om ændring af skatteindberetningsloven, skattekontrolloven, kildeskatteloven, ligningsloven og pensionsbeskatningsloven. Lovforslaget havde blandt andet til formål at skabe hjemmel til, at

¹⁰⁷ <https://www.skm.dk/media/1884832/Retssikkerhedspakke-IV-%E2%80%93-En-hurtigere-vej-gennem-klagesystemet.pdf>

¹⁰⁸ <https://www.skm.dk/love/lovforslag/2019-20/1-23-forslag-til-lov-om-aendring-af-skatteforvaltningsloven>

¹⁰⁹ https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/L23/som_vedtaget.htm

¹¹⁰ Justitia høringssvar "Bemærkninger til udkast til forslag til lov om ændring af skatteforvaltningsloven (Aftale om en ny ankenævnstruktur og en hurtigere vej gennem klagesystemet – Retssikkerhedspakke IV)": <http://justitia-int.org/wp-content/uploads/2019/02/Horingssvar-Retssikkerhedspakke-IV-Justitia-19022018.pdf>

skatteministeren kan fastsætte nærmere regler ved bekendtgørelse om obligatorisk automatisk udveksling af oplysninger på beskatningsområdet i forbindelse med indberetningspligtige grænseoverskridende ordninger til gennemførelse af Rådets direktiv "DAC6".¹¹¹ Implementeringen af DAC6 skal medvirke til at minimere omfanget af aggressiv skatteplanlægning.

Ifølge lovforslaget skal der herudover etableres hjemmel til, at skatteministeren kan fastlægge nærmere regler om, at udbydere af potentielt aggressive grænseoverskridende skatteplanlægningsordninger skal indberette oplysninger herom til Skatteforvaltningen med henblik på, at Skatteforvaltningen vil kunne underrette medlemsstaters skattemyndigheder om sådanne ordninger. Lovforslaget blev vedtaget af Folketinget den 19. december 2019.¹¹²

Justitia afgav i august 2019 høringsvar til udkastet til lovforslaget.¹¹³ Justitia fandt, at udformningen af lovudkastet, uanset at formålet er at implementere Rådets direktiv, gav anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, idet lovudkastet ikke i sig selv indeholdt klare holdepunkter for hverken omfanget, indholdet af eller hvilke typer af ordninger, som forventes at være omfattet af den obligatoriske indberetningspligt, som skatterådgivere, virksomheder og borgere i henhold til lovudkastet kan blive omfattet af. Dette er særligt betænkeligt henset til, at indberetningspligtige personer og virksomheder i henhold til lovforslaget kan blive mødt med alvorlige sanktioner for manglende iagttagelse af den obligatoriske indberetningspligt. Justitia anbefalede derfor, at det nøje blev overvejet at implementere direktivet ved en udførlig lovgivning, frem for at den egentlige implementering af indberetningspligten henlægges til at blive gennemført ved bekendtgørelse som foreslået.

Det er ikke i lovforslaget som vedtaget blevet nærmere specificeret hvilke type ordninger der vil blive omfattet af indberetningspligten, med hvilket indhold eller i hvilket omfang. Det er derfor som foreslået henlagt til den udøvende magt nærmere at gennemføre implementeringen af indberetningspligten ved bekendtgørelse.

Retssikkerhed på socialområdet

Svømmepigesagen og godtgørelsesordning

Danske kommuner træffer i en lang række tilfælde afgørelser om tildeling af serviceydelser. Men som det er i dag, kan borgere, der uberettiget har fået afslag på eller fået frataget en serviceydelse af kommunen, som ikke kan gøres op i kroner og øre, ikke få erstatning af kommunen. Samtidig har kommunerne haft en besparelse på serviceydelsen i den periode, hvor Ankestyrelsen behandler en klagesag. Da der er eksempler på, at klageperioden trækker ud i flere år på grund af kommunens

¹¹¹ Rådets direktiv 2018/822/EU af 25. maj 2018 om ændring af direktiv 2011/16/EU.

¹¹² https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/L49/som_vedtaget.htm

¹¹³ Justitia høringsvar om ændring af skatteindberetningsloven, skattekontrolloven, kildeskatteloven, ligningsloven og pensionsbeskatningsloven: <http://justitia-int.org/wp-content/uploads/2019/08/Mandatory-Disclosure-H%C3%B8ringssvar-fra-Justitia.pdf>

forhold, kan kommunerne således opnå store besparelser, mens borgeren i samme periode oplever et langvarigt velfærdstab.

Efter initiativ fra Justitia og Advokatsamfundet blev den såkaldte svømmepigesag indbragt for byretten i februar 2018. Sagen handlede om en pige, infantil autist og mental retarderet, der da hun fyldte 18 år af Lolland Kommune fik fjernet retten til socialpædagogisk støtte, når hun skulle til svømmestævner. Ankestyrelsen slog efterfølgende fast, at det var ulovligt, at Lollands Kommune havde fjernet støtten, og at pigen skulle have støtten tilbage. Lolland Kommune fulgte imidlertid ikke Ankestyrelsens afgørelse og rettede først op på fejlen, da pigen var fyldt 20 år. Da pigen ikke havde lidt et økonomisk tab ved ikke at have haft ledsagelse til svømmestævnerne i perioden, fandt de almindelige erstatningsregler ikke anvendelse. Spørgsmålet i sagen var derfor, om hun var berettiget til godtgørelse for tort. Den 4. marts 2019 blev der afsagt dom i byretten, hvor retten fandt, at Lolland Kommune ikke skulle betale godtgørelse for tort på 150.000 kr. som krævet i sagen, da Lolland Kommune ikke havde udsat pigen for en sådan retsstridig krænkelse af hendes fred, ære eller frihed, at der var grundlag for en godtgørelse for tort. Sagen blev anket til Østre Landsret, som afsagde dom den 22. januar 2020, hvor landsretten ligesom byretten frifandt Lolland Kommune for økonomisk ansvar.

En ændring af lovgivningen er også tidligere blevet drøftet i Folketinget, men har ikke opnået flertal. Justitia og Advokatsamfundet har på baggrund af svømmepigesagen lavet et udkast til, hvordan en godtgørelsesordning konkret kan udformes. Justitia og Advokatsamfundet har foreslået en ordning, hvor en kommune skal betale en godtgørelse på mellem 10.000 kr. og 50.000 kr. til en borger, hvis kommunen ved en grov tilsidesættelse af sine pligter efter serviceloven påfører borgeren et ikke uvæsentligt velfærdstab. Ifølge forslaget skal ordningen administreres af Ankestyrelsen som led i den almindelige klagesagsbehandling.

En godtgørelsesordning ved velfærdstab, kan virke præventivt ved at sikre, at kommunerne ikke træffer åbenlyst retsstridige afgørelser for at spare penge af økonomiske årsager, ligesom det kan give borgerne et plaster på såret, når de udsættes for forkerte afgørelser i kommunerne.

Læs forslaget [her](#).

Retssikkerhed på erhvervsområdet

Danske virksomheder fravælger i højere grad at føre retssager

I sidste halvdel af 2019 blev der sat fokus på det store fald i antallet af modtagne civile sager hos de danske domstole.¹¹⁴ Det følger af en markedsanalyse udarbejdet af Rambøll for Domstolsstyrelsen i

---

¹¹⁴ Se eksempelvis <https://borsen.dk/nyheder/avisen/artikel/11/233500/artikel.html>

2015, som kom til offentlighedens kendskab i 2019, at antallet af modtagne civile sager hos byretterne faldt 32% fra 2010 til 2014, hvilket svarer til et gennemsnitligt årligt fald på hele 9,2%.¹¹⁵ Siden rapportens udarbejdelse har antallet af modtagne civile retssager stabiliseret sig på omkring 45-46.000 sager om året.¹¹⁶

Faldet i antallet af modtagne sager hos byretterne mellem 2010 og 2014 var særligt udtalt for almindelige civile sager med en værdi på mellem 50.000 og 500.000 kr., hvilket ifølge Rambøllrapporten kan forklares med, at erhvervsdrivende ud fra et omkostningssynspunkt i højere grad vurderer, at det ikke kan betale sig at føre sager i dette interval. Rambøllrapporten fastslog da også, at det af virksomhederne opleves således, at de alene får dækket 1/3 af deres faktiske omkostninger i forbindelse med sagen, hvis de vinder sagen og tilkendes sagsomkostninger. Hertil kommer, at sagsbehandlingstiderne hos byretterne ofte opleves af virksomhederne som værende for lange til, at et sagsanlæg kan betale sig.

Justitsminister Nick Hækkerup har på baggrund af omtalen bedt Retsplejerådet om at undersøge årsagen til de faldne civile retssager.

Det er en bekymrende udvikling for retssystemet og (rets)samfundet som helhed, hvis udviklingen er udtryk for virksomhedernes fravalg af domstolene af økonomiske årsager. Domstolssystemet bør være indrettet således, at både borgere og erhvervsvirksomheder har adgang til at håndhæve deres rettigheder indenfor rimelig tid og på acceptable økonomiske vilkår.

Justitia udgiver således i foråret 2020 en omfattende analyse af erhvervslivets "access to justice" i det danske domstolssystem. Justitia vil i den forbindelse komme med en række anbefalinger til, hvordan virksomhedernes adgang til domstolene kan forbedres.

Hvidvask Task Force

Finans Danmark nedsatte i 2018 en Hvidvask Task Force, der fik til opgave at undersøge og komme med anbefalinger til, hvordan indsatsen imod hvidvask og terrorfinansiering fremadrettet styrkes.¹¹⁷

I november 2019 fremlagde Hvidvask Task Forcen en rapport med 25 anbefalinger, der på tværs af den finansielle sektor, myndigheder og samfund skal sætte turbo på en fælles indsats i forhold til bekæmpelse af finansiel kriminalitet.¹¹⁸ En af de mest omfattende anbefalinger går på, at den finansielle sektor skal opbygge et fælles it-system med udveksling af kundedata mellem alle pengeinstitutter, en centraliseret rapportering om mistænkelig adfærd og finansiering af terrorisme

¹¹⁵ http://www.domstol.dk/saadangoerdu/tildigderer/naeavningdomsmand/Documents/Markedsanalyse%20-%20Domstolsstyrelsen_udleverings%20version%20Ramb%C3%B8ll.pdf

¹¹⁶ <http://www.domstol.dk/om/Nyheder/oevrigenyheder/Pages/Markedsanalysefordomstoleneaf31august2015omcivilesager.aspx>

¹¹⁷ <https://finansdanmark.dk/aktuelle-emner/hvidvask-task-force/>

¹¹⁸ <https://finansdanmark.dk/nyheder/2019/hvidvask-task-force-er-klar-med-25-anbefalinger/>

og på længere sigt en sektorfælles transaktions- og monitoreringservice, som vil gøre det nemmere at identificere kriminelle mønstre.

Justitia skrev i forbindelse med rapporten et debatindlæg i Politiken.¹¹⁹ Justitia påpegede her, at der trods det prisværdige formål med anbefalingerne kan være risiko for, at særligt det fælles it-baserede overvågningssystem kan være retssikkerhedsmæssigt problematisk. Bliver det sektorfælles it-samarbejde en realitet, kan det føre til, at en fejlagtig antagelse i et pengeinstitut om, at en person eller virksomhed udviser en mistænkelig adfærd i et splitsekund spredes til hele sektoren, hvilket kan have store konsekvenser for den pågældende. Indførelsen af et sektorfælles it-samarbejde vil i øvrigt medføre en omfattende overvågning af borgere og virksomheder, som går på tværs af hele banksektoren. Justitia anbefalede på denne baggrund, at såfremt det foreslåede fælles it-baserede overvågningssystem alligevel etableres, bør det i det mindste være sådan, at administration af systemet er undergivet en ekstern offentlig kontrol med klageadgang for de berørte kunder og ultimativt med domstolskontrol.

Finanstilsnets adgang til at udstede administrative bødeforlæg

Erhvervsministeriet fremsatte i november et lovforslag om ændring af hvidvaskloven, lov om finansiel virksomhed og forskellige andre love vedrørende styrkelse af indsatsen mod finansiel kriminalitet.¹²⁰ Lovforslaget blev vedtaget den 19. december 2019.¹²¹ Formålet med lovforslaget var at indføre nye reguleringsmæssige tiltag, der styrker den eksisterende forebyggende ramme og mere effektivt bekæmper hvidvask og finansiering af terrorisme. Ændringerne skal således være med til at sikre, at myndighedernes tilsyn og kontrol med den finansielle sektor fokuseres og styrkes.

Som led heri giver loven bl.a. hjemme til, at Finanstilsynet kan udstede administrative bødeforelæg for overtrædelser af hvidvaskloven. Finanstilsynet skal dog forud for udstedelsen indhente samtykke fra SØIK, hvis Finanstilsynet vurderer, at en overtrædelse ikke er klar, men giver anledning til en vis skønsmæssig vurdering, eller at udgangspunktet for bødeniveauet skal fraviges. Det forudsættes i bemærkningerne til lovforslaget, at Finanstilsynet vil udvise en vis forsigtighed i denne vurdering og konsultere SØIK i grænsetilfælde forud for udstedelsen af et administrativt bødeforlæg.

Justitia indgav hørings svar i forbindelse med fremsættelse af lovforslaget.¹²² Justitia bemærkede heri, at en vigtig kontrol går tabt ved, at det uanset en eventuel konsultation er Finanstilsynet selv og ikke SØIK der udfærdiger bødeforlægget. Justitia fandt ordningen retssikkerhedsmæssig

¹¹⁹ "Justitia: Forslaget fra Hvidvask Task Force er unødvendigt og hasarderet":

<https://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art7529358/Forslaget-fra-Hvidvask-Task-Force-er-un%C3%B8dvendigt-og-hasarderet>

¹²⁰ <https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/L58/index.htm>

¹²¹ https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/L58/som_vedtaget.htm

¹²² Justitia hørings svar "Bemærkning til forslag til lov om ændring af hvidvaskloven, lov om finansiel virksomhed og forskellige andre love (Styrkelse af indsatsen mod finansiel kriminalitet)": <http://justitia-int.org/wp-content/uploads/2019/11/H%C3%B8ringssvar-til-styrkelse-af-indsatsen-mod-finansiel-kriminalitet.pdf>

betænkelig, idet straffesager om overtrædelse af særlovgivningen viser, at der kan være betydelige forskelle i bevisvurdering og regelfortolkning hos henholdsvis særmyndigheder, anklagemyndigheden og domstolene. Der vil således være en risiko for, at sager, som ikke vil kunne føre til domfældelse fremmes som administrative bødeforlæg, og at erhvervsdrivende og enkeltpersoner vedtager sig sådanne bøder, uanset at de ikke anser sig for skyldige for at undgå en retssag eller medieomtale.

Justitia anbefalede i sit hørings svar, at den foreslåede bestemmelse om administrative bødeforlæg i hvidvaskloven ikke gennemføres, og at det derfor fortsat bør tilkomme SØIK at udfærdige bødeforlæg for overtrædelse af hvidvaskloven. Bestemmelsen blev dog uagtet indført i loven ved lovforslagets vedtagelse i december 2019.

Konklusion

Gennemgangen af året 2019 viser, at retssikkerheden og frihedsrettighederne samlet set har tabt terræn. Dermed fortsætter de sidste års tendenser med lovforslag, der forringer retssikkerhed og frihedsrettigheder. Dette gælder eksempelvis den lovændring, der muliggjorde administrativ fratagelse af fremmedkrigeres statsborgerskab, som trods det intensive indgreb ikke indeholdt de retssikkerhedsgarantier, der normalt skal ledsage og legitimere afgørelser af så indgribende karakter. Herudover kan nævnes politiets adgang til at føre jævnlige og uanmeldt tilsyn med dømte seksualforbryderes bolig, breve og andre papirer uden retskendelse, som ifølge Justitias vurdering i visse sager kan medføre et uproportionelt indgreb i dømtes privatliv.

Et af de store emner i 2019 har været overvågning. Først og fremmest præsenterede regeringen i oktober sit udspil "Tryghed og sikkerhed i det offentlige rum" med 16 nye initiativer, der skal sikre danskernes tryghed og sikkerhed. Udspillet har allerede udmøntet sig i tre lovforslag, der blandt andet indeholder en markant udvidelse af adgangen for både private virksomheder og offentlige myndigheder til at anvende tv-overvågning. Herudover satte Justitia i løbet af året fokus på både kommunernes overvågning af modtagere af sociale ydelser og Udbetaling Danmarks systematiske og omfattende digitale kontrol med borgerne, som er muliggjort af, at Udbetaling Danmark løbende har fået udvidet sin adgang til at indhente og behandle oplysninger om borgerne uden deres samtykke eller nogen konkret anledning. Også private virksomheders overvågning af danskere har været i fokus, da det i efteråret 2019 kom frem, at techvirksomhederne Google og Apple har haft personale ansat til at aflytte og transskribere optagelser af blandt andre danskeres private samtaler optaget af digitale stemmeassistenter.

På det overordnede plan har sager som teledatasagen og DNA-sagen medvirket til at svække tilliden til retssystemet og retssikkerheden. Begge sager vedrører sikkerheden af bevismidler anvendt i straffesager, hvor det er af afgørende betydning for retssikkerheden, at de involverede myndigheder reagerer hurtigt på viden om bevisfejl.

På andre områder ses en positiv udvikling med styrkelse af retssikkerheden. Et af disse er nedsættelsen af Dataetisk Råd, som har til opgave at rådgive regeringen, Folketinget og offentlige myndigheder om de dilemmaer, som er forbundet med brugen af data og nye teknologier. Herudover kan nævnes den tidligere justitsministers nedsættelse af et lovforberedende udvalg på retshjælpsområdet, som skal foretage en grundig analyse af ordningerne om retshjælp og fri proces samt ordningernes samspil med de private retshjælpsforsikringer. Det er dog endnu uvist, om den nuværende justitsminister vil igangsætte arbejdet. Det må ligeledes fremhæves som en positiv udvikling, at der i løbet af året er blevet sat fokus på nedbringelse af sagsbehandlingstider i bl.a. straffesager, almindelige civile sager, arbejdsskadesager og sager i Erstatningsnævnet.

Selv om Danmark fortsat må anses for at være en velfungerende demokratisk retsstat med en høj grad af retssikkerhed og respekt for grundlæggende frihedsrettigheder, peger udviklingen på, at der fortsat er politisk vilje til at slække på borgernes rettigheder og retssikkerhed, når det sker med henblik på at sikre borgernes tryghed og sikkerhed, herunder eksempelvis med formål om kriminalitets- og terrorbekæmpelse.

**DANMARKS UAFHÆNGIGE
JURIDISKE TÆNKETANK**